

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra pedagogiky

Bakalářská práce

Dvě výchovné koncepce pro děti a mládež

Organizace Junák a Pionýr v současnosti

Vedoucí práce: doc. Michal Kaplánek, Th.D.

Autor práce: Pavla Šablaturová

Studijní obor: Pedagogika volného času

Ročník: III.

2009

Prohlašuji, že jsem svoji bakalářskou práci vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

20. dubna 2009

Děkuji vedoucímu bakalářské práce doc. Michalu Kaplánkovi, Th.D.

za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

Děkuji svým rodičům za sdílení zkušeností a čas,
který věnovali vzpomínkám na své dětství a mládí.

Obsah

ÚVOD	6
1 HISTORIE	8
1.1 Historie skautingu	8
1.1.1 Historie světového skautingu	8
1.1.2 Historie českého skautingu	11
1.2 Historie Pionýra	13
2 POSLÁNÍ	17
2.1 Poslání Junáka	17
2.2 Poslání Pionýra	19
2.3 Srovnání posláních obou organizací	20
3 PRINCIPY	22
3.1 Principy Junáka	22
3.2 Principy Pionýra	24
3.3 Srovnání principů obou organizací	27
4 METODA	28
4.1 Metoda Junáka	28
4.1.1 Slib a zákon.....	28
4.1.2 Učení se aktivní činností	30
4.1.3 Spolupráce mladých lidí s dospělými	30
4.1.4 Týmová spolupráce malých skupin.....	31
4.1.5 Postupné podnětné programy	31
4.1.6 Jednotící prvky a symbolika.....	32
4.1.7 Nové a netradiční metody	34
4.2 Metoda Pionýra	34
4.2.1 Oddílová a skupinová činnost	35
4.2.2 Jednotící prvky	36

4.2.3	Postupné podnětné programy	37
4.3	Srovnání metod obou organizací	38
ZÁVĚR		39
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ		40
SEZNAM PŘÍLOH		45
PŘÍLOHY		46

Úvod

Organizace Junák a Pionýr jsou dvě největší občanská sdružení dětí a mládeže v České republice. Já osobně jsem členkou Junáka, a to od roku 1993. To mě motivovalo při výběru tématu bakalářské práce, která je z oblasti pedagogiky volného času.

Proč se ve své práci věnuji i Pionýru? Impulsem byla má vzpomínka na jednu ze skautských výprav, kterou jsem zažila jako činovnice při působení v 6. oddílu střediska Kopřivnice. Šly jsme s družinou světlušek ve skautských krojích přes jedno město. Kolemjdoucí se za námi otáčeli a jeden z nich dokonce prohlásil: „Tak pionýři ještě existují?“ Nevím, proč si nás spletl s pionýry. Snad kvůli šátku, který je typický pro obě organizace. Napadla mě otázka, jaký je mezi námi skauty a pionýry vlastně rozdíl? Jakých zásad se členové Pionýra drží? Nosí ještě stále rudé šátky?

Cílem práce je popsat obě organizace tak, jak fungují v současnosti, zjistit, zda existují nějaké zásadní rozdíly v jejich poslání, principech a metodách. Pokusím se o určité srovnání, a to z hlediska historie té které organizace, to znamená, jak se v průběhu dějin měnilo poslání, principy a metody, a také o srovnání obou organizací navzájem tak, jak fungují v současnosti.

Co se týká struktury práce, je jednoduše a přehledně členěna do čtyř hlavních kapitol, které se dále člení na podkapitoly. Na konci každé kapitoly uvádím srovnání jednotlivých organizací podle daného tématu.

První kapitola stručně seznamuje čtenáře s historií Junáka, Pionýra, a také s historií světového skautingu, ze kterého český Junák vychází.

V druhé kapitole se věnuji poslání obou organizací, zda mají co předat i dnešní generaci. Kapitola obsahuje vymezení Junáka i Pionýra, jejich cíle, vysvětlení názvů a také to, co dětem a mládeži mohou nabídnout.

O jaké principy se opírá činnost Junáka a Pionýra, popisují v kapitole třetí.

Poslední kapitola nabízí přehled základních metod obou občanských sdružení. Pomocí metod (v souladu s principy) dosahují svých cílů.

Organizace Junák je členem mezinárodní skautské organizace. Proto v kapitolách věnovaných Junáku používám k popisu označení „skauting“, „skautský“ a další tvary tohoto slova. I když Junák vychází z mezinárodního hnutí, je v našich podmínkách do jisté míry specifický. Je to dáno tím, že se nemohl takřka půl století vyvíjet. Zůstal doslova „zakonzervován“. Rovněž se od počátku přizpůsoboval myšlení českého národa. Důkazem je například znění slibu, ve kterém nahradil slovo „Bůh“ pojmem „nejvyšší Pravda a Láska“.

U organizace Pionýr se mimo jiné zamýšlím nad tím, proč je v povědomí mnoha lidí stále spjat s totalitním režimem a komunistickou ideologií. Je to zřejmě tím, že Pionýrská organizace Socialistického svazu mládeže (dále jen SSM) byla v Československu v 70. a 80. letech 20. století dominantní organizací pro děti a mládež. V roce 1990 se pionýři odloučili od SSM a postupně se stali ideologicky nezávislým demokratickým sdružením.

Přestože jsem členka jedné z těchto organizací, chci tuto práci psát nezaujatě.

1 Historie

Abychom mohli lépe pochopit současnost Junáka i Pionýra, měli bychom se seznámit s jejich historií. V následujících podkapitolách proto uvádím stručnou historii obou hnutí.

1.1 Historie skautingu

Jelikož český skauting - Junák vychází z tradic světového hnutí, je součástí této podkapitoly kromě historie českého skautingu i historie skautingu světového.

1.1.1 Historie světového skautingu

Skautské hnutí vzniklo roku 1907 ve Velké Británii po úspěšném pokusu prvního táboření na ostrově Brownsea. U jeho zrodu stál lord Stephenson Smyth Robert Baden-Powell (1857 – 1941). Jeho původním záměrem však nebylo vytvořit samostatnou skautskou organizaci. Vzhledem k úspěchu své knihy *Aids of Scouting (Příručka pro zvědy)*, napsané v roce 1899 pro vojenské účely, Baden-Powell cítil, že jeho nápady by mohly být užitečné vedoucím stávajících hnutí mládeže a chlapcům samotným především.¹

Baden-Powell kladl při vytváření základů skautingu velký důraz zejména na **smysl pro řád**, který je vyjádřením Stvořitelovy tvůrčí činnosti a péče o člověka. Člověk má tento řád (ve světě přírody i lidí) poznávat a podle něj uspořádat svůj život. Zdůrazňoval také nutnost **služby** jako praktického naplnění přikázání lásky k bližnímu, které vychází z křesťanství, a nutnost **komplexní výchovy** – tělesné, duševní, sociální, mravní i duchovní. Tato výchova využívá přirozených předpokladů dětí (touha si hrát, atd.) a spočívá na sebevýchově uprostřed vrstevníků.²

¹ Srov. NAGY, L. *250 miliónů skautů*, s. 6.

² Srov. *Myšlenkové základy skautingu*, s. 8-11.

Baden-Powell zpočátku chtěl, aby se skauti stali součástí již existujících mládežnických hnutí. V roce 1908 vydal knihu *Scouting for boys*, která se stala hlavně mezi chlapci velmi oblíbenou. Díky ní se začal skauting bleskurychle rozšiřovat. Byly organizovány další tábory a roku 1909 se uskutečnilo první celonárodní skautské setkání. Na setkání přišly také malé skupinky dívek, které se na Baden-Powella obrátily s prosbou, aby je přijal jako Girl scouts (Dívčí skautky). Dívek se ujala Baden-Powellova sestra Agnes.³

V této době se objevuje i řada disidentních skautských hnutí, která propagovala např. nacionalismus či mystiku středověku. Skauting byl z mnoha stran podrobován kritice, nařčen ze socialismu, militarismu i pacifismu. Opozice se vynořila i ze strany církve, která skauting kritizovala pro jeho nedostatečné duchovní aspekty výchovy. Baden-Powell však čelil útokům ze strany vlád, organizací i církví a jejich úsilí o převzetí skautingu a prohlásil, že bez plné nezávislosti nemůže skauting přežít.⁴

Další problém byl spojen s rychlým růstem členské základny, zejména chlapců od 8 do 11 let. Vystala otázka, jak s těmito chlapci naložit. Bylo třeba navrhnout plán činnosti. Tento byl definitivně hotov roku 1914. Chlapci, kteří ještě nedosáhli věku skauta, byli nazváni *vlčata*.⁵

Během 1. světové války byla spousta skautských vůdců povolána k vojenské službě. Vzniklé mezery však obdivuhodným způsobem zaplnily ženy. Počet členů skautského hnutí i přes hrůzy války stále rostl. Zatímco problém, jak pracovat s chlapci ve věku 8 – 11 let byl již vyřešen, komplikace nastaly u věkové skupiny 14 – 18 let, u níž nebyla jasná její role v hnutí. Tito chlapci byli nazváni *roveři*. Byl pro ně vytvořen zvláštní program a mnoho z nich pokračovalo v oddílech a střediscích jako vůdcové. První centrum, kde se konaly kurzy pro přípravu skautských vůdců, bylo slavnostně otevřeno roku 1919 v Gilwellu nedaleko Londýna.⁶

³ Srov. NAGY, L. *250 miliónů skautů*, s. 38-40.

⁴ Srov. tamtéž, s. 43-44.

⁵ Srov. tamtéž, s. 47.

⁶ Srov. tamtéž, s. 51-53.

Během dvacátých let 20. století procházel skauting strukturálními problémy spojenými s koordinací tří odlišných věkových skupin: vlčat, skautů a roverů. Řešením bylo vytvoření střediskových rad v čele se střediskovými vůdci, kteří měli koordinační pravomoc, ale zároveň neměli právo zasahovat do každodenních činností zmíněných věkových skupin. Na tomto jednoduchém systému funguje i současná struktura skautingu.⁷

Po propuknutí 2. světové války bylo mnoho vedoucích povoláno k vojenské službě. V mnoha zemích byl skauting zakázán. Stejně jako v 1. světové válce i nyní se nenaplnily obavy ze zániku skautského hnutí, v což mnozí věřili i díky smrti zakladatele Baden-Powella v lednu roku 1941. Během války, která skončila roku 1945, se zvýšil počet členů o víc jak milión, tedy na celkové 4 milióny. Zázrakem bylo téměř dvojnásobné zvýšení počtu členů také v zemích okupovaných nacistickým Německem. Skauting byl protilátkou na totalitní jed.⁸

Poválečná doba s sebou přinesla hluboké změny životního stylu mládeže. Mladí lidé například odmítali nosit tradiční skautský klobouk, bylo nutné přizpůsobit tradiční skautský kroj současnému vkusu. Někteří členové dokonce označovali program za dětinský a také se dožadovali společné činnosti chlapců s dívkami. Skautští vůdcové byli touto novou situací překvapeni a jejich přizpůsobení se a vyřešení těchto úkolů vyžadovalo spoustu času a trpělivosti.⁹

V druhé polovině 20. století se skauting začal šířit i do zemí „třetího světa“, zejména do Afriky a Asie. Skauti zde svou pomocí pomáhali snižovat hlad, negramotnost, pomáhali přírodě, šířili osvětu v oblasti hygieny a prevence proti nemocem. V polovině 70. let skauti z těchto zemí tvořili majoritní část světové členské základny.¹⁰

V roce 1968 byla Světová kancelář přesunuta z kanadské Ottawy do Ženevy (ještě před Ottawou sídlila tato instituce v kolébce světového skautingu – Anglii) a jejími členy byli lidé z různých zemí světa, tedy už ne jen z anglosaských zemí. Tato směsice kultur věrně odrážela národní, rasovou a sociální různorodost

⁷ Srov. NAGY, L. *250 miliónů skautů*, s. 61.

⁸ Srov. tamtéž, s. 71-73.

⁹ Srov. tamtéž, s. 80.

¹⁰ Srov. NOSEK, V. *Cestou k pramenům*, s. 24.

mezinárodního skautingu.¹¹ V roce 1981 převzal představitel Světové kanceláře cenu UNESCO za výchovu k míru. Skauting byl v 80. letech zahrnován i dalšími poctami. Byla mu udělena cena za přispění k zachování lidské důstojnosti a také cena za světové porozumění.¹²

V současné době se počet členů hnutí pohybuje okolo 28 miliónů skautů a skautek.¹³

1.1.2 Historie českého skautingu

Do Čech se skautská myšlenka dostala roku 1911, čtyři roky po vzniku světového hnutí. Český profesor Antonín František Svojsík (1876 – 1938), známý spíše jako A. Benjamín Svojsík, inspirován návštěvou Anglie, založil první český skautský oddíl. V roce 1912 již pořádá první skautský tábor. Svojsík převzal většinu Baden-Powellových myšlenek, ale zároveň chtěl zůstat věrný národním tradicím. A proto v tehdejších českých podmínkách nezdůrazňoval náboženskou stránku výchovy a věrnost panovníkovi. Našel i český vzor – tradici Chodů¹⁴ a nahradil anglické slovo „scout“ českým „Junák“. Další raritou českého skautingu je, že jako jediný na světě uznává dva zakladatele - Baden-Powella (viz výše) a milovníka přírody a života indiánů – Ernesta Thompsona Setona (1860 – 1946). Seton se ve svém pojetí skautingu liší od Badena-Powella. Kladl důraz na **duchovní základ**, tj. pojetí duchovního života jako individuální niterné zbožnosti, dále na **krásu** ve všech projevech přírody a lidských výtvorů, na **soulad života s přírodou**, **tvořivost** s bohatým využíváním symbolů (zvláště indiánské symboliky), tajemna a umění a na **soudržnost rodiny**.¹⁵

Roku 1914 byl založen spolek Junák – český skaut po neúspěšném pokusu realizovat skautské myšlenky na půdě Sokola. Český skauting nebyl od počátku jednotný. Řada dalších osobností stála v čele jiných samostatných skautských

¹¹ Srov. NAGY, L. *250 miliónů skautů*, s. 98.

¹² Srov. tamtéž, s. 113-114.

¹³ Srov. Světová organizace skautského hnutí – WOSM In *Zahraniční odbor Junáka* [online].

¹⁴ Srov. NOSEK, V. *Cestou k pramenům*, s. 8-9.

¹⁵ Srov. *Myšlenkové základy skautingu*, s. 10-12.

organizací (Psohlavci, Děti Živěny). Všechny tehdejší i současné české skautské organizace však uznávají za svého zakladatele A. B. Svojsíka.¹⁶

Junák se postupně rozšiřoval po celé zemi. Ani během 1. světové války se nepřestalo tábořit. Junáci pořádali sbírky šatstva pro vdovy a sirotky a spolupracovali s Červeným křížem.¹⁷

Osvobození nepřineslo českému skautingu idylické časy. Nejdůležitějším úkolem bylo jeho sjednocení. Sokol opět odmítl ujmout se Junáka, a proto byl v červnu 1919 v Praze ustaven Svaz junáků – skautů republiky Československé (dále jen Svaz junáků – skautů RČS). V roce 1922 byl svaz registrován jako zakládající člen světového ústředí a Svojsík byl zvolen členem mezinárodního skautského výboru. Ve 30. letech se do svazu zapojila většina skautských skupin, rovněž i skauti katoličtí. Na konci 30. let vzrostl počet členů na 65 tisíc. Svaz byl obecně uznáván a podporován.¹⁸

V roce 1938 došlo díky nepříznivé politické situaci k zániku Svazu junáků – skautů RČS. Všechny doposud existující skautské organizace byly sloučeny do spolku Junák. V roce 1940 státní tajemník Protektorátu Karl Hermann Frank podepsal dekret o likvidaci Junáka. Junák však v činnosti pokračoval dále ať už v poloilegalitě (například pod hlavičkou Klubu českých turistů) či v exilu. Významně se podílel na protinacistickém odboji. Za účast v něm zaplatilo svým životem na 700 českých skautů.¹⁹

Po 2. světové válce byla organizace Junák opět obnovena. Prožívala velký rozmach své členské základny. Rovněž komunistická strana, podporovaná Sovětským svazem, se začíná nenápadně rozvíjet a uchvacovat moc ve státě. Díky tomu, že již ve svých počátcích český skauting neuplatňoval princip povinnosti k Bohu, tedy nutnost duchovního života, a nahradil jej láskou k vlasti, nic nebránilo některým členům Junáka sympatizovat s komunistickým režimem. Někteří se stali přímo členy komunistické strany a činili tak „ve jménu své vlasti“, což v roce 1948 způsobilo začátek rozkladu organizace. Vedení Junáka bylo

¹⁶ Srov. Junáctví neboli český skauting In *Skaut.org* [online].

¹⁷ Srov. NOSEK, V. *Cestou k pramenům*, s. 10.

¹⁸ Srov. *Myšlenkové základy skautingu*, s. 16.

¹⁹ Srov. Junáctví neboli český skauting In *Skaut.org* [online].

mocenským zásahem odstraněno, oddíly se začaly rozpadat, ukončovat činnost nebo přešly do poloilegality.²⁰ Junák byl k 1. lednu 1951 Ústředním výborem Československého svazu mládeže rozpuštěn a výchovu dětí převzala Pionýrská organizace Československého svazu mládeže. Nastalo pronásledování skautských činovníků, někteří byli dokonce uvězněni.²¹

V polovině 60. let došlo k jakémusi „oživení“ skautingu, a to tím, že pionýři, Svazarm či turistické kroužky začaly uplatňovat skautské prvky.²²

Na jaře roku 1968 po dvaceti letech Junák obnovil svou činnost a našel podporu i u vedoucích státních a komunistických činitelů. Komunisté budovali „socialismus s lidskou tvář“. V srpnu roku 1968, po napadení Československa armádami Varšavské smlouvy, musel Junák přijmout nové okleštěné stanovy a bylo jasné, že hrozí opětovné rozpuštění. Stalo se tak k 30. září 1970.²³

Po revoluci v listopadu 1989 je činnost Junáka obnovena. Od roku 1996 nese název Junák – svaz skautů a skautek České republiky a je opět přijat do všech mezinárodních organizací.²⁴

1.2 Historie Pionýra

Historie Pionýra sahá do roku 1919, kdy se v Sovětském svazu objevily první oddíly s tímto názvem. Oficiálně však byla pionýrská organizace založena až roku 1922 při V. sjezdu Ruského komunistického svazu mládeže.²⁵ Tato organizace byla zcela podřízena Komunistické straně Sovětské svazu a byla určena k vychovávání mládeže v duchu komunistické ideologie. Děti byly touto výchovou připravovány ke vstupu do Komsomolu (Všesvazový leninsko-komunistický svaz mládeže) a následně do komunistické strany.²⁶

²⁰ Srov. *Myšlenkové základy skautingu*, s. 17.

²¹ Srov. JIROUŠEK, Z., JIROUŠKOVÁ, M. *Myšlenkové základy skautingu*. In *Skripta k vůdcovským zkouškám. Vůdcovský lesní kurz Stříbrná řeka* [online].

²² Srov. tamtéž.

²³ Srov. tamtéž.

²⁴ Srov. *Myšlenkové základy skautingu*, s. 18-19.

²⁵ Srov. SVATOŠ, Z. *Pionýrská encyklopedie I.* s. 32.

²⁶ Srov. HOFBAUER, B. *Knih vedoucího pionýrů*, s. 20.

V České republice byl Pionýr oficiálně založen roku 1949. Už dříve však u nás existovaly socialisticky orientované organizace pro mládež, a to: *Dělnická tělovýchovná jednota* (spojovala osvětovou, výchovnou a tělovýchovnou činnost), *Spartakovi skauti práce* (vznikli spojením organizací Spartakovi skauti a Skauti práce; v podstatě šlo o komunistický skauting) a *Mladí průkopníci* (organizace pro proletářské děti v období První republiky).²⁷

Komunistická strana po převzetí moci v únoru 1948 potřebovala organizaci, s jejíž pomocí by ideologicky působila na mládež. K tomuto účelu chtěla využít i organizaci Junák. Někteří jeho stoupenci byli totiž členy Komunistické strany Československa. Záhy získali ve společnosti důležité pozice, což v důsledku vedlo k převedení členů Junáka do nově vytvořené Pionýrské organizace (nejprve se jednalo o Pionýrské oddíly Junáka).²⁸

Komunisté si tedy zmonopolizovali oblast činnosti s dětmi a mládeží. K šíření myšlenek marxismu-leninismu jim nyní „sloužila organizace Pionýr – proletářská verze skautingu, který byl komunisty vždy považován za projev buržoazní dekadence, ale i přesto byl dost dobrý ke kopírování.“²⁹

Na národních a středních školách byly zřizovány klubovny mládeže, které přímo řídila správa školy. Také čas po vyučování děti trávily v prostředí školy. Později byly tyto oddíly vedeny členy Československého svazu mládeže. Dětem byl předkládán jako vzor Sovětský svaz. I dětská literatura byla protkána láskou a vděčností ke všemu sovětskému (viz *Příloha I.*).

Postupem času se v pionýrské organizaci objevuje celá řada problémů, které se staly předmětem jednání Semináře o tvoření kolektivu v dětské organizaci v listopadu roku 1966. Jednou z hlavních potíží byl chronický nedostatek vedoucích a také růst pasivního vztahu dětí k členství v pionýrské organizaci. Vzrůstala opět úloha škol a školské správy.³⁰

²⁷ Srov. BĚLOHLÁVEK, M., ČERNÁ, I. *Pionýr, občanské sdružení – Základní otázky a odpovědi. Pracovní text*, s. 5.

²⁸ Srov. *Myšlenkové základy skautingu*, s. 17.

²⁹ VLČEK, T. Pionýrská organizace In *Totalita.cz* [online].

³⁰ Srov. Seminář o tvoření kolektivu v dětské organizaci 15. – 18. listopadu 1966 In *Pionýr* [online].

Důležitým mezníkem v celé historii pionýrské organizace se stal rok 1968, kdy její progresivní pionýřští pracovníci usilovali o nové pojetí této dětské organizace. Na jednání mimořádného pléna Ústřední rady pionýrské organizace v dubnu roku 1968 pronesli zásadní prohlášení:

„Vycházejíce z potřeb vlasti, z potřeb československých dětí a ze současné situace, prohlašujeme:

- Odmítáme postátněnou a poškolštěnou pionýrskou organizaci, která téměř přestala být hnutím dětí a jejich dospělých přátel.
- Odmítáme formální politickou výchovu pionýrů, uskutečňovanou prázdnými frázemi a bombastickými oslavnými akcemi.
- Odmítáme monopolní a výsadní postavení pionýrské organizace, ale také její ztotožňování s ostatními útvary mimoškolní výchovy, které s organizací nemají nic společného.
- Odmítáme programové i organizační sepletí pionýrské organizace se školou.
- Rozcházíme se s pracovníky, které s organizací pojí jen vlastní existenční závislost.
- Odmítáme bezbřehou masovost pionýrské organizace. Vyřazení všech formálních členů a kolektivů, které se neztotožňují s programem organizace a nemají schopného vedoucího, pokládáme za předpoklad nadcházející obrody organizace.“³¹

Dalším důležitým požadavkem mimořádného pléna bylo, aby v pionýrské organizaci rozhodovali ti, kdo s dětmi přímo pracují, a aby tato „nová“ organizace nesla jméno Československý pionýr.³²

V červnu téhož roku proběhla I. národní konference Československého pionýra, která se zabývala zásadní otázkou, zda bylo nutné v letech 1948 – 1949

³¹ Programové teze Pionýrské organizace. Jednání mimořádného pléna ÚR PO ve dnech 4. – 7. dubna 1968. In *Pionýr* [online].

³² Srov. tamtéž.

vytvářet demokratickou, společensky angažovanou a pokrokovou dětskou organizaci. V referátu Oldřicha Kryštofka, předsedy České rady Pionýra, dokonce zazněla tato slova: „Slyšel jsem či četl jsem v posledních měsících mnohokrát např. Pionýr zabil Junáka, nebo Pionýr byl (byl!) cizí našemu národnímu cítění, infiltrován, infikován, dovezen, samozřejmě, že ze Sovětského svazu. Nebo: Podstatou Pionýra bylo pokřivení dětí, ukrást je rodičům... Nedá se nic dělat. Stůl musí být čistý. A my chceme a musíme hrát s otevřenými kartami. Ve všech vztazích. I ve vztahu ke své vlastní minulosti“.³³

Následovaly srpnové události roku 1968. Plénum České rady Pionýra na své schůzi 31. srpna 1968 vyhlásilo **Službu vlasti**,³⁴ přijalo způsob a pokyny jejího organizování a vydalo spolu s náčelnictvem Junáka výzvu k zapojení oddílů do této akce. Výzva byla adresována všem vedoucím, dospělým členům Pionýra, činovníkům a členům Junáka, neboť „přítomnost cizích vojsk v ČSSR je nebezpečím pro všechny československé děti, pro jejich další výchovu a zdravý vývoj.“³⁵

S nástupem normalizace byla řada pionýrských činovníků odvolána ze svých funkcí a později perzekuována. Od roku 1970 se pionýrská organizace stala součástí Socialistického svazu mládeže a byla mu zcela podřízena až do roku 1990. V té době se organizace dopouštěla stejných chyb jako v 50. a 60. letech - například kladením značného důrazu na spolupráci se školou či snahou o masové zapojení dětí do činnosti (a to bez kvalifikovaného vedoucího).

Současná organizace Pionýr navazuje na tradici z let 1968 – 1970.³⁶

³³ Referát Oldřicha Kryštofka In *Pionýr*. [online].

³⁴ Po srpnových událostech se skauti, skautky a pionýři podíleli na akci „Služba vlasti“, při které měli pomoci při odstraňování škod vojenské agrese, ale též při sběru odpadových surovin, pomoci starým lidem, nebo dětem z dětských domovů atd.

³⁵ Z jednání České rady Pionýra 31. srpna 1968 In *Pionýr* [online].

³⁶ Srov. BĚLOHLÁVEK, M., ČERNÁ, I. *Pionýr, občanské sdružení – Základní otázky a odpovědi. Pracovní text*, s. 4-6.

2 Poslání

Důvodem existence jakéhokoli hnutí je jeho účel, jeho směřování a jeho cíle. Tato kapitola obsahuje vymezení organizací tak, jak je definují stanovy Junáka a statut Pionýra, účel, směřování, strukturu činnosti a cíle obou občanských sdružení.

2.1 Poslání Junáka

„Junák - svaz skautů a skautek České republiky je dobrovolné, nezávislé a nepolitické občanské sdružení ve smyslu zákona č. 83/1990 Sb. sdružující své členy a členky bez rozdílu národnosti, náboženského vyznání, politického přesvědčení, rasy nebo jiných rozdílů.“³⁷ Se svými 45 tisíci členy je největším občanským sdružením dětí a mládeže v České republice. Zároveň je členem mezinárodní organizace skautů WOSM (World Organisation of the Scout Movement), organizace skautek WAGGGS (World Association of Girl Guides and Girl Scouts) a organizace dospělých skautů ISGF (International Scouts and Guides Fellowship). Svou činností si vydobyl výjimečné postavení a uznání u státních institucí, respektovaných organizací a významných osobností.³⁸

Anglické slovo „scout“ znamená *zvěd*³⁹, slovo „scouting“ pak můžeme volně přeložit jako *výzvědná činnost*. Vrátime-li se ke kořenům skautingu, zjistíme, proč hnutí nese právě tento název. Jeho zakladatel se totiž při své vojenské službě snažil ze skupiny hochů vychovat zvědy, kteří by se během vojenských akcí snažili získat co nejvíce informací o nepříteli a jeho zemi.⁴⁰ To předpokládalo, že zvěd bude dokonale znát terén, bude umět stopovat a pozorovat, být nenápadným a bude rozumět přírodě a jejím zákonitostem. Jak vidíme, tyto kompetence už připomínají něco, co se podobá dovednostem a schopnostem člena dnešního, nevojenského skautingu.

³⁷ Stanovy Junáka In *Skautský svět* [online].

³⁸ Srov. Junák – česká skautská organizace In *Skautský svět* [online].

³⁹ *Anglicko-český a česko-anglický slovník*, s. 396.

⁴⁰ Srov. NAGY, L. *250 miliónů skautů*, s. 16.

Rozvoj tělesných, rozumových, sociálních a v neposlední řadě i duchovních schopností představuje základ, v němž je možné spatřovat základní poslání skautingu. Úzce s tímto posláním je spjata příprava mladého člověka na život občana ve světě, přijetí jeho role v místním, národním i mezinárodním společenství, ale i uvědomění si vážnosti života vůbec.⁴¹

V dnešní době by si větší pozornost zasloužila zvláště oblast sociální. Často vidíme kolem sebe mladé lidi rozumově i tělesně vyspělé, ale lhostejné a nevděčné ke svému okolí. Je důležité naučit mladé lidi umění empatie – vcítění se do potřeb a mnohdy těžké situace svých bližních. Mladý člověk by měl být připraven „plnit povinnosti k sobě samému, bližním, vlasti, přírodě a celému lidskému společenství v souladu s principy a metodami, stanovenými zakladatelem skautského hnutí, lordem R. Baden-Powellem a zakladatelem českého skautingu, prof. A. B. Svojsíkem.“⁴²

Aby skauting naplňoval své poslání, definuje určité konkrétní cíle.⁴³ Jedním z hlavních cílů skautingu je „výchova dětí, které se uplatní ve světě jako čestní lidé, žijící v pevných rodinách, příslušející k domovu i ke světu, v němž bude možno jednou pobývat s důvěrou a bez obav z nejrůznějších sociálních, ekologických či morálních katastrof.“⁴⁴ Mezi další cíle patří: pomoc při utváření žebříčku hodnot; morální obroda jedince; rozvoj přátelství, pomoci a služby druhým; rozvoj tvořivosti; příprava na život v rodině, obci a národě.⁴⁵

Původním posláním světového hnutí bylo nabídnout nový *ideál dětství*, který nerozlišoval, k jaké společenské vrstvě dítě patřilo. Tak stíral rozdíly mezi bohatými a chudými. K tomu byl (a stále je!) výborným prostředkem skautský kroj. Byl to ideál dětství založený na využití přirozených zájmů a přání, na potřebě sdružovat se do malých skupin, v nich si společně hrát a konat

⁴¹ Srov. *Myšlenkové základy skautingu*, s. 20-21.

⁴² Stanovy Junáka In *Skautský svět* [online].

⁴³ Srov. *Myšlenkové základy skautingu*, s. 21.

⁴⁴ *Pedagogika*, s. 8.

⁴⁵ Srov. tamtéž, s.10.

smysluplnou činnost.⁴⁶ Tento ideál je stále aktuální i v dnešní době, pro kterou je charakteristická rasová nenávisť, konzumní život, riziko narkomanie, zahálka. Děti neumí komunikovat a dělat něco užitečného pro druhé, aniž by z toho měly zisk.

2.2 Poslání Pionýra

„Pionýr je demokratické, dobrovolné, samostatné a nezávislé sdružení dětí, mládeže a dospělých. Zabývá se osvětovou, výchovnou, vzdělávací, charitativní činností; obhajobou a uspokojováním zájmů a oprávněných potřeb dětí a členů sdružení.“⁴⁷

Slovo „pionýr“ pochází z francouzštiny a znamená *být v něčem první*, snažit se poznat nepoznané, nebát se těžkostí a pomáhat druhým. Sdružení Pionýr chce svým pojetím dosáhnout toho, co tento pojem vyjadřuje.⁴⁸

Pionýr je sdružení otevřené a dobrovolné, pořádá akce i pro neorganizovanou mládež. Různorodá a všestranná činnost Pionýra je základem rozvoje osobnosti dítěte.⁴⁹ Důraz klade zejména na sociální, kulturní a sportovní programy a rozvoj zájmové činnosti dětí. Tímto napomáhá boji proti kriminalitě, závislostem a dalším sociálně-patologickým jevům.⁵⁰

„Ve svých výchovných projektech Pionýr používá laický, nenáboženský pohled na dění a svět kolem nás.“⁵¹ Zároveň učí toleranci, což plně dokládá ve svém statutu: „Individuálním členem Pionýra může být každé dítě i dospělý občan, ... bez rozdílu sociálního postavení, národnosti, politické příslušnosti, náboženského vyznání, který souhlasí se Statutem a Programem sdružení Pionýr.“⁵²

⁴⁶ Srov. JIROUŠEK, Z., JIROUŠKOVÁ, M. Myšlenkové základy skautingu. In *Skripta k vůdcovským zkouškám. Vůdcovský lesní kurz Stříbrná řeka* [online].

⁴⁷ Statut a program Pionýra, s. 1 In *Pionýr* [online].

⁴⁸ Srov. BĚLOHLÁVEK, M., ČERNÁ, I. *Pionýr, občanské sdružení – Základní otázky a odpovědi. Pracovní text*, s. 2.

⁴⁹ Srov. BĚLOHLÁVEK, M. et al. *Rukověť pro začínajícího vedoucího oddílu*, s. 36.

⁵⁰ Srov. BĚLOHLÁVEK, M. et al. *Pionýrské minimum*, s. 2.

⁵¹ Statut a program Pionýra, s. 13 In *Pionýr* [online].

⁵² Tamtéž, s. 2.

Jedním ze základních cílů Pionýra je pracovat pro obec, město, kraj i celý stát. Tím učí své členy aktivnímu občanství, hrdosti na národní i místní tradice a podporuje českou státnost. Formuje mladé lidi tím, že zdůrazňuje hodnoty významných dokumentů, jako je Listina základních práv a svobod a Úmluva o právech dítěte. Důraz klade na svobodu jednotlivce, národů a ras, spravedlnost, solidaritu a spolupráci. Nechce mít ve společnosti výsadní postavení, ale snaží se spolupracovat s ostatními subjekty pracujícími ve prospěch dětí a mládeže.⁵³ Se svými téměř 18 tisíci členy je druhým největším občanským sdružením dětí a mládeže v České republice.⁵⁴

V období před rokem 1989 však bylo zásadním posláním a cílem Pionýra vychovat budoucí kádry Socialistického svazu mládeže a následně komunistické strany (viz výše – kapitola 1.2.). Prioritou bylo získat rozhodující vliv v oblasti výchovy mládeže v duchu světového názoru a ateismu.⁵⁵ Důraz byl kladen na masovost a podřízenost kolektivu, která přerostla až v povinnost účastnit se různých akcí (například prvomájových průvodů). Toto vše bylo velmi svazující a spojeno se strachem z možných perzekucí (v případě neúčasti). Přestože dnešní Pionýr je organizací demokratickou a nepolitickou, v povědomí některých lidí, kteří dřívější pionýrskou výchovou prošli, zůstává stále jeho spojení s komunistickou stranou.

2.3 Srovnání poslání obou organizací

Junák a Pionýr jsou dvě největší občanská sdružení dětí a mládeže. Podobnost posláních těchto sdružení můžeme spatřovat v nabídce smysluplného využití volného času, vedení k toleranci, boji proti násilí, rasismu a xenofobii. Odlišnost je v tom, že Junák staví svou činnost na *duchovních základech*. Snaží se na své

⁵³ Srov. Statut a program Pionýra, s. 13 In *Pionýr* [online].

⁵⁴ Srov. Výroční zpráva Pionýr v roce 2007 In *Pionýr* [online].

⁵⁵ Srov. STAŇKOVÁ, V., PÍLČÍKOVÁ, V. *Kapitoly z pedagogiky pro pionýrské pracovníky*, s. 41.

členy působit komplexně v oblasti tělesné, rozumové, sociální i duchovní. Skauting je životní styl (skautem je člověk všude a za všech okolností).

Pionýr nabízí různorodou činnost v oblasti sociální, kulturní a sportovní a předkládá dětem pestrou paletu zájmových kroužků. Je organizací, kam děti přicházejí trávit svůj volný čas. Na dění kolem sebe a ve světě pohlíží nenáboženským způsobem, což v podstatě odpovídá *materialismu*.

3 Principy

Princip můžeme definovat jako obecnou zákonitost, výchozí zásadu či pravidlo.⁵⁶ Z následujících podkapitol se dozvíme, jaké zásady a pravidla dodržují členové jednotlivých hnutí.

3.1 Principy Junáka

Skautské principy jsou základní zákony a pravidla chování, které jsou závazné pro všechny skauty a skautky. Skauting je založen na třech základních principech: povinnost k Bohu, povinnost k jiným a povinnost k sobě.⁵⁷

Povinnost k Bohu – jedná se o vztah člověka k duchovním hodnotám (člověk nemá žít jen starostmi o hmotné statky), klade důraz na věrnost náboženství a přijetí povinností z něj vyplývajících.⁵⁸ Náboženství považoval zakladatel Baden-Powell za prostředek uspokojování duchovních potřeb mládeže.⁵⁹ Toto se vztahuje i na náboženství, která nejsou monoteistická, a také na vyznání neuznávající osobního boha (např. buddhismus).⁶⁰ Skauting má tedy ekumenický charakter.⁶¹

Vrátíme-li se v čase k počátkům skautingu u nás, vidíme podstatný rozdíl proti skautingu světovému, a sice malý důraz na náboženskou stránku výchovy. Bylo to způsobeno národním cítěním a odporem Čechů ke všemu, co připomínalo Habsburky včetně jejich oficiálního náboženství. Svojsík dokonce pozměnil tento princip a nahradil původní Baden-Powellovu „Povinnost k Bohu a králi“ na lásku k vlasti.⁶² Teprve po politických změnách v roce 1989 se v obnoveném skautingu začalo diskutovat o jeho duchovní stránce. Pokud by starší generace skautů (která zažila původní Svojsíkův Junák nebo byla aktivní při jeho obnově v roce 1968)

⁵⁶ Srov. REJMAN, L. *Slovník cizích slov*, s. 300.

⁵⁷ Srov. BŘICHÁČEK, V. *Skautský oddíl I.*, s. 18.

⁵⁸ Srov. tamtéž, s. 19.

⁵⁹ Srov. NAGY, L. *250 miliónů skautů*, s. 64.

⁶⁰ Srov. BŘICHÁČEK, V. *Skautský oddíl I.*, s. 19.

⁶¹ Srov. NAGY, L. *250 miliónů skautů*, s. 64.

⁶² Srov. *Myšlenkové základy skautingu*, s. 16.

nebo sekulárně smýšlející skauti tvrdošijně trvali na nahrazení „povinnosti k Bohu“ povinností k vlasti, hrozilo by nepřijetí Junáka do mezinárodní skautské organizace, pro níž je závazek vůči Bohu samozřejmostí.⁶³ Vyřešení tohoto úkolu se Junák zhostil s typicky českým přístupem, slovo Bůh nahradilo heslo „nejvyšší Pravda a Láska“. Tuto formulaci však nelze odsuzovat. Ba naopak. Tato slova mohou vést i řadu nevěřících skautů k zamyšlení, zda existuje nějaká nejvyšší Pravda a Láska, případně, co to vlastně je.

Povinnost k jiným – zahrnuje snahu být příkladem pro ostatní, službu bližním, důraz na úctu k lidské bytosti, odpovědnost člověka ke společnosti v jejich různých podobách a účast na jejím rozvoji.⁶⁴ Člen skautského hnutí má být věrný své zemi a podporovat mír, porozumění a spolupráci na úrovni místní, národní i mezinárodní.⁶⁵

Skauting od počátku zdůrazňoval podporu bratrství a porozumění mezi příslušníky všech národů. Příkladem je pravidelné pořádání světových Jamboree - slavnostních setkání skautů ze všech světadílů.⁶⁶

Aby byl mladý člověk připraven plnit povinnosti k bližním, musí se neustále zdokonalovat ve schopnostech poskytnout pomoc člověku, který ji potřebuje. Ale nejde zde jen o pomoc. Měl by se snažit být bližnímu vzorem, oporou a motivací. Účast na obecně prospěšných činnostech, zájem o veřejné dění či prostá účast ve volbách v dospělosti vede k tomu, že se člověk stává prospěšným své vlasti. Následně toto může uplatnit ve službě občanům ať už v samosprávě nebo vrcholné politice.

Skauting rovněž učí vnímavosti a citlivosti vůči přírodě. Mladý člověk k ní tak přestává být lhostejný a chrání ji. Pečuje nejen o přírodu, ale obecně o celé životní prostředí, jehož nedílnou součástí jsou i lidské výtvořiny. Tak naplňuje skautský zákon.

⁶³ Srov. Junáctví neboli český skauting In *Skaut.org* [online].

⁶⁴ Srov. BŘICHÁČEK, V. *Skautský oddíl I.*, s. 19.

⁶⁵ Srov. *Myšlenkové základy skautingu*, s. 21.

⁶⁶ Srov. NOSEK, V. *Cestou k pramenům*, s. 13.

Povinnost k sobě – znamená rozvíjet se po všech stránkách, cvičit se v sebeovládání, v překonávání překážek a vlastních negativních sklonů a návyků. Je to odpovědnost za rozvoj svých možností, dovedností, schopností a morálních hodnot.⁶⁷

Principy spolu se skautským zákonem a slibem vyjadřují **ideály**, tedy jakýsi vzor, vysoký a často nedosažitelný cíl. Takovými ideály jsou například ideál mravného a ušlechtilého člověka; ideál připraveného člověka; ideál člověka duchovně bdělého, pro dobro neúnavně pracujícího a tělesně i duševně zdatného a žijícího v souladu s přírodou.⁶⁸ Skaut se má snažit rozpor mezi ideálem a skutečností překonávat a nenechat se na této obtížné, avšak důstojné cestě odradit nezdarem, vyčerpáním a skepsí.⁶⁹

Všechny tyto principy zůstaly od počátku téměř nezměněny. Výjimkou je zmíněný princip povinnosti k Bohu, který první čeští junáci přizpůsobili době, která byla po vládě Habsburků „proticírkevně“ zaměřena (myšleno proti katolické církvi). Také většina dnešních junáckých oddílů není křesťansky orientovaná, ale pod pojmem „povinnost k Bohu“ si představuje věrnost „vyšším“ morálním hodnotám.⁷⁰

3.2 Principy Pionýra

Občanské sdružení Pionýr se podílí na výchově značné části mladé generace. Jako každá instituce s podobným zaměřením se snaží předat dětem a mládeži takové hodnoty, které jsou vlastní iniciátorům aktivit. Současné občanské sdružení Pionýr chce děti a mládež vést k následujícím hodnotám, jak je to formulováno v hlavních zásadách Pionýra. Jedná se o sedm „P“, tedy o sedm

⁶⁷ Srov. *Myšlenkové základy skautingu*, s. 21.

⁶⁸ Srov. BŘICHÁČEK, V. *Skautský oddíl I.*, s. 41-42.

⁶⁹ Srov. *tamtéž*, s. 26.

⁷⁰ Srov. *Myšlenkové základy skautingu*, s. 21.

základních hodnot (pravda, poznání, přátelství, pomoc, překonání, příroda, paměť):

„Pravda – „Pionýr chrání pravdu a plní dané slovo.“

- konej a hraj čestně
- chraň pravdu a dané slovo
- buď upřímný a poctivý

Poznání – „Pionýr je pracovitý, učí se.“

- poznej sám sebe
- objevuj krásu a dobro
- osvoj si vědění, znalosti a dovednosti

Přátelství – „Pionýr je přítelem všech dětí.“

- pomáhej bezbranným a slabším a chraň je
- chraň přátelství, dopřej sluchu druhým
- buď ohleduplný a kamarádský

Pomoc – „Pionýr je statečný a kamarádský, pomáhá ostatním.“

- pomáhej nezištně a z přesvědčení
- chraň bezbranné a slabší a pomáhej jim
- zastaň se utlačovaných
- rozvíjej solidaritu se strádajícími a trpícími dětmi všech kontinentů

Překonání – „Pionýr je čestný a spravedlivý.“

- překonej sám sebe, své špatné vlastnosti a návyky
- nauč se ovládat sám sebe
- buď tělesně zdatný
- buď statečný ve slovech i činech, překonávej překážky

Příroda – „Pionýr chrání přírodu a život na Zemi.“

- objevuj krásu a tajemství přírody
- chraň přírodu a život na Zemi
- uč se žít v souladu s přírodou

Paměť – „Pionýr má rád svou zem.“

- pamatuj osudu a odkazů svého národa

- chraň památky minulosti
- poznávej dějiny lidstva.⁷¹

Tyto ideály jsou v současném Pionýru „očišťeny“ od ideologického podtextu z období totality. Abychom mohli posoudit návaznost současných pionýrských zásad na původní (socialistické) pojetí Pionýra a současně zřetelně viděli rozdíly, považuji za užitečné uvést na tomto místě pro srovnání pionýrské zásady z let po únoru 1948:

„Pionýr je všem chlapcům a děvčatům příkladem.

1. Pionýr miluje svou lidově demokratickou vlast. Je hrdý na svůj národ, který pod vedením presidenta Klementa Gottwalda buduje socialismus. Miluje svou lidově demokratickou republiku a její armádu, záruku bezpečnosti našeho státu.
2. Pionýr přeje svobodu a mír všem národům. Miluje našeho osvoboditele Sovětský svaz, zemi svobody, míru a socialismu.
3. Pionýr se dobře učí. Plní vzorně svoje školní povinnosti, má rád knihy, stále se vzdělává, aby se stal uvědomělým a platným budovatelem socialismu.
4. Pionýr je pracovitý. Ctí každou práci, která přináší prospěch celku a účastní se jí podle svých sil. Především pomáhá rodičům.
5. Pionýr pečuje o své zdraví. Dbá o svou čistotu a je otužilý, aby byl zdatným pracovníkem a obráncem své vlasti.
6. Pionýr je ukázněný. Dbá rad svých rodičů, učitelů a vedoucích. Podřizuje se vždy vůli kolektivu.
7. Pionýr chrání svou pionýrskou čest. Zastává pravdu, je čestný a odpovědný, není sobecký a jedná vždy spravedlivě. Váží si všech pracujících lidí.

⁷¹ Statut a program Pionýra, s. 14 In *Pionýr* [online].

8. Pionýr je mladým hospodářem své země. Miluje přírodu, zachází šetrně se vším, co bylo vytvořeno lidskou prací. Chrání společný majetek a střeží jej před škůdci a nepřáteli.
9. Pionýr je věrným a spolehlivým druhem. Pomáhá spolužákům a je přítelem malých dětí.

Pionýr se připravuje vstoupit do řad členů Československého svazu mládeže (dále jen ČSM). Bude proto vždy a všude vzorným pionýrem, aby byl přijat do ČSM, který sdružuje nejuvědomější mladé budovatele republiky.⁷²

3.3 Srovnání principů obou organizací

Principy Junáka a Pionýra jsou ve své podstatě srovnatelné. Skautská povinnost *k jiným* odpovídá pionýrskému ideálu *přátelství a pomoci*, povinnost *k sobě* ideálu *poznání, pravdy a překonání*. To, co bychom však u Pionýra marně hledali, je povinnost k Bohu („vyšším“ morálním hodnotám).

U Junáka jsou principy obsaženy ve třech základních oblastech, a to v povinnosti k Bohu, povinnosti k jiným a povinnosti k sobě. Přestože jsou jen tři, obsahují tyto principy celou šíři potřeb v životě člověka (včetně potřeb duchovních). Je tak zřejmé, že skauting je komplexní a ucelený systém výchovy mládeže – **a nejen mládeže**.

Pionýr má na rozdíl od Junáka sedm konkrétně definovaných principů, ideálů, ke kterým by měl každý člen dospět (pravda, poznání, přátelství, pomoc, překonání, příroda, paměť). Zdá se, že tyto principy jsou pro mladého člověka jakýmsi vrcholem, konečným završením členství v této organizaci.

Principy Junáka naproti tomu vytvářejí svobodný prostor pro rozvoj osobnosti a jsou trvalým směrníkem provázejícím člověka po celý život.

⁷² Věstník Ministerstva školství, věd a umění. Ročník IV. V Praze 15. května 1949 In *Pionýr* [online].

4 Metoda

Podle pedagogického slovníku jsou metody „záměrné a systematické způsoby, postupy a prostředky, které směřují k výchovnému cíli.“⁷³ Dosahování cílů je u obou organizací podmíněno dodržováním principů a zásad, které jsem popsala v předchozí kapitole.

4.1 Metoda Junáka

Mezi základní rysy skautské výchovné metody patří: postupná sebevýchova pomocí slibu a zákona; učení se aktivní činností; spolupráce mladých lidí s dospělými; týmové spolupráce malých skupin a systém podnětných programů.⁷⁴

Metody, které zůstávají od dob založení skautingu v podstatě stále stejné, napomáhají v oddílech udržovat skautského ducha, dávají každému jednotlivci pocítit sounáležitost se všemi skauty na světě.

Kromě základních a původních rysů skautské metody zmiňuji v těchto odstavcích i metody moderní.

4.1.1 Slib a zákon

Slib a zákon (jakožto jasná formulace ideálu) jsou základními prvky skautské výchovy. Slibem a zákonem se mladý člověk zavazuje z vlastní svobodné vůle, že bude zachovávat daná pravidla chování. Zavazuje se ke stálému sebezlepšování a přijímá odpovědnost, že dodrží to, co slíbil a bude zachovávat zákony, *jak dovede nejlépe*. Tato tři poslední slova jsou velmi důležitá a klíčová, je v nich obsažena dobrá vůle žít správně a stále usilovat o nápravu chyb a nedokonalostí. Zároveň je potřeba mladého člověka povzbudit, aby se nezalekl různých nezdarů a selhání. Dokonalý není totiž žádný člověk. Složením slibu se stává opravdovým

⁷³ PRŮCHA, WALTEROVÁ, MAREŠ. *Pedagogický slovník*, s. 116.

⁷⁴ Srov. *Myšlenkové základy skautingu*, s. 32.

skautem a členem světového skautského bratrstva. Mravní hodnoty obsažené v zákonu a slibu jsou nejsilnějšími skautskými prostředky k rozvoji mládeže.⁷⁵

Skautský slib:

„Slibuji na svou čest, jak dovedu nejlépe:
sloužit nejvyšší Pravdě a Lásce věrně v každé době,
plnit povinnosti vlastní a zachovávat zákony skautské,
duší i tělem být připraven pomáhat vlasti i bližnímu.“
Skaut může ukončit slib dodatkem: „K tomu mi pomáhej Bůh.“

Skautský zákon:

1. Skaut je pravdomluvný.
2. Skaut je věrný a oddaný.
3. Skaut je prospěšný a pomáhá jiným.
4. Skaut je přítelem všech lidí dobré vůle a bratrem každého skauta.
5. Skaut je zdvořilý.
6. Skaut je ochráncem přírody a cenných výtvorů lidských.
7. Skaut je poslušný rodičů, představených a vůdců.
8. Skaut je veselý myslí.
9. Skaut je hospodárný.
10. Skaut je čistý v myšlení, slovech i skutcích.

Dívky a ženy, členky Junáka, používají znění v ženském rodě.⁷⁶

Znění skautského zákona se od doby Baden-Powella vyvíjelo a procházelo obměnami v souvislosti s historickými událostmi. Například 4. bod zákona byl v počátcích 2. světové války formulován takto: „Skaut je přítelem všech lidí a bratrem každého skauta, bez ohledu na to, k jaké zemi, třídě či vyznání náleží.“⁷⁷ Toto znění bylo reakcí na útlak a snahu vyhladit některé rasy, příslušníky náboženství, zejména židovského. 2. světová válka způsobila doslova

⁷⁵ Srov. *Skautský oddíl II., program 1.*, s. 108.

⁷⁶ Stanovy Junáka In *Skautský svět* [online].

⁷⁷ NAGY, L. *250 miliónů skautů*, s. 69.

morální šok a naprosté převrácení hodnot. 1. bod skautského zákona mluví o pravdomlupnosti. Během války však se „lež a podvádění“ staly aktem solidarity a projevem odvahy. Mnoho lidí, mezi nimi samozřejmě i řada skautů, například falšovalo důležité dokumenty. To vše bylo v zájmu přežití mnoha lidí.⁷⁸

4.1.2 Učení se aktivní činností

Tato metoda spočívá v tom, že dítě nepřijímá informace o skautské teorii a praxi pasivně, ale má možnost vše si vyzkoušet, experimentovat, pozorovat a vyvíjet aktivitu.⁷⁹ Formou hry si lépe zapamatuje například důležitá data z historie hnutí. Také například pozorování noční oblohy místo listování v atlase vesmíru nebo pokusy rozdělat oheň za deště jsou mnohem záživnější a efektivnější způsoby učení se, než získávání zkušeností teoretickou cestou.

Metoda učení se aktivní činností je úzce spjata s pobytem v přírodě a je hojně využívána zejména při výpravách a na letních táborech. Na život pod širým nebem kladl Baden-Powell zvlášť velký důraz. Umění orientace v přírodě mělo podle něj hlubší smysl. Bylo jakousi předpovědí, že se člověk bude umět orientovat také v životě a že dokáže udržet „správný směr“ k cíli, který si vytýčil.⁸⁰

4.1.3 Spolupráce mladých lidí s dospělými

V oddílech můžeme najít několik věkových skupin: vlčata a světlušky (6 – 11 let), skauti a skautky (12 – 14 let), roveři a rangers (15 – 18 let) a dospělí činovníci. Některé oddíly se věnují i předškolním dětem. Starší skauti a roveři vedou jednotlivé družiny a nazývají se rádcové. Tito rádcové, ale i vůdcové oddílu a všichni činovníci mají být ostatním příkladem a být ochotní vždy členy vyslechnout a pomoci jim. Zároveň musí respektovat individualitu každého z nich. Jsou v roli staršího kamaráda, bratra. Stávají se tak vzory vhodnými k následování.

⁷⁸ Srov. NAGY, L. *250 miliónů skautů*, s. 74.

⁷⁹ Srov. BŘICHÁČEK, V. *Skautský oddíl I.*, s. 22.

⁸⁰ Srov. HANSEN, W. *Vlk, jenž nikdy nespí*, s. 112.

4.1.4 Týmová spolupráce malých skupin

Malá skupina usnadňuje integraci jednotlivých členů do společnosti. Skauting využívá přirozené potřeby dětí sdružovat se a tvořit partu. Dochází zde ke skupinové dynamice (jedná se o „hybné síly, které ovlivňují rysy skupinového chování“)⁸¹, čili k jakémusi vývoji vztahů na základě společných norem a spolupráce při dosahování cílů. Malá skupina přibližně stejně starých lidí se ve skautingu nazývá *družina*. Ideální počet členů je 6 – 8. V jejím čele stojí rádce, který je jen o něco málo starší než ostatní děti v družině. Ke spolupráci dochází nejen uvnitř družiny, ale také mezi jednotlivými družinami v rámci oddílu. Oddíl se skládá ze 3 – 4 družin. Výborným nástrojem spolupráce jsou oddílové rady, na kterých se scházejí rádcové spolu s vůdcem, jeho zástupcem a rádcem oddílu. Společně hodnotí dosavadní činnost, plánují nové akce a řeší případné problémy.

Součástí života oddílu jsou také tradice a rituály. Patří mezi ně slavnostní zapalování slibového ohně, „pálení“ přezdivek, družinový pokřik, oddílová hymna, slavení skautských svátků, psaní kroniky, atd.

Do pravidelné oddílové činnosti se řadí také nábor nováčků. Většinou se nejedná o masovou akci, děti samy dovedou na zahajovací schůzku své kamarády či mladší sourozence. Další možností náboru je návštěva základních škol nebo v případě křesťanských oddílů rozdávání pozvánek po nedělní bohoslužbě. Řada oddílů využívá k náboru vlastní webové stránky nebo stránky obce (ve formě odkazu, pozvánky či blogu). Takový nábor má však řadu úskalí. Získá se tak velký počet nováčků, kteří se mohou jen těžko začlenit do stávajícího oddílu (vzájemně se neznají, jsou ostýchaví a zprvu se bojí komunikovat). Je třeba mít k dispozici dostatečný počet rádců a nováčky v krátké době pro skauting nadchnout.

4.1.5 Postupné podnětné programy

Do těchto programů zahrnujeme *skautské stezky* a *odborné zkoušky*.⁸² Tyto jsou zajímavé, motivující a odpovídají věku, pohlaví a vyspělosti dítěte. Nejedná

⁸¹ HARTL, P., HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*, s. 126.

⁸² Srov. *Pedagogika*, s. 17.

se o „žakovskou knížku“, ale o základní osnovu skautské činnosti vedoucí k poznání sebe, druhých, přírody i společnosti.⁸³

Skautskou stezku by měl zvládnout alespoň z většiny každý člen hnutí. Je rozdělena do čtyř stupňů: cesta země, vody, vzduchu a ohně. Každý stupeň se plní po dobu jednoho roku. Stezka je nástrojem osobního růstu, skaut při jejím plnění získává či zdokonaluje potřebné kompetence, jako například zručnost, umění komunikace, týmové spolupráce, atd. Jedná se o novou podobu stezky, vydanou v roce 2008, která nahradila starší verzi. Pro mladého člověka je přitažlivější zejména díky symbolickému rámci.⁸⁴ Stezkou mladý zájemce prochází jako jedna z postav (princezna, hraničář, čaroděj, atd.), kterou si zvolí. Na své cestě potkává další postavy a tvory, které pro něj budou možná nebezpečím, možná pomocí. Existuje i verze bez „fantasy“, tedy bez symbolického rámce, která je univerzálně použitelná a určena především pro oddíly s programem, který je s „fantasy stezkou“ neslučitelný.

Získávání odborek, neboli odborných zkoušek skautů a skautek, je individuální záležitost. Každý má jiné zájmy, jiné předpoklady v něčem vynikat. Vlastní průběh plnění odborek se může stát i jakousi diagnostikou uchazeče – čili rozpoznáním nadání, které nebylo zatím pozorováno. Dítěti by měl být umožněn rozvoj v dané oblasti a seberealizace.

V současné době se pracuje na projektu *Nové skautské odborky*, který má za cíl zjednodušit a vyjasnit systém plnění odborných zkoušek, zrevidovat obsah a složení odborek a vytvořit představu o technické realizaci podpůrných prostředků (nášivky, motivace).⁸⁵

4.1.6 Jednotící prvky a symbolika

Součástí skautské metody jsou **jednotící prvky** a **symbolika**. Jednotící prvky skautského hnutí poskytují členům pocit sounáležitosti, umožňují sdílet s ostatními něco společného, vyjadřují principy a ideály a vycházejí z tradic skautingu.

⁸³ Srov. *Pedagogika*, s. 13.

⁸⁴ Srov. Stezka pro skautský věk In *Skautská křižovatka* [online].

⁸⁵ Srov. Zajímají vás skautské odborky? Buďte při jejich tvorbě In *Skautská křižovatka* [online].

Jedním z „nejviditelnějších“ jednotlicích prvků je *skautský kroj*. Baden-Powell chtěl, aby podle oblečení nebylo možné poznat původ chlapce, zda pochází z chudé nebo bohaté rodiny.⁸⁶ Velkou morální vzpruhou je vědomí, že každý zná povinnosti nositele stejnokroje. Tento nositel reprezentuje svým chováním a jednáním celé hnutí. Skautský kroj je „šat moderních rytířů“.⁸⁷

Dalším jednotlicím prvkem je *skautský signál*, který zní: Skautské ideály spojují svět. Zpívá se čtyřikrát postupně na všechny světové strany. Členy skautské organizace spojuje také *pozdrav* – zvednutá pravá ruka se vztyčenými třemi prsty, které připomínají tři věty skautského slibu a typický *stisk levou rukou*. Skauti na celém světě mají jeden společný *znak* – bílou lilii na fialovém podkladu (*Obr.1*), obklopenou kruhem z lana, které je svázáno ambulančním uzlem. Lilii používali námořníci k označení severu, symbolizuje tedy správný směr a cestu vzhůru. Tři cípy lilie připomínají tři body skautského slibu. Znakem skautek je zlatý trojlístek na modrém podkladu (*Obr.2*). Zlatá barva znázorňuje zář slunce, tři lístky připomínají skautský slib a štelka kompasu uprostřed lístku ukazuje správný směr. V lilii i v trojlístku se nachází ještě dvě pěticípé hvězdy, symbolizující deset bodů skautského zákona.⁸⁸ Čeští skauti mají ve znaku *lilii se psí hlavou* (*Obr.3*), která je dílem malíře Mikoláše Alše. Ztvárňuje znak Psohlavců, chodských hlídačů hranic ze stejnojmenného románu Aloise Jiráska.⁸⁹



Obr. 1 Znak WOSM



Obr. 2 Znak WAGGGS



Obr. 3 Znak Junáka

⁸⁶ Srov. HANSEN, V. *Vlk, jenž nikdy nespí*, s. 114.

⁸⁷ Srov. SVOJSÍK, A. B. *Základy junáctví*, s. 33.

⁸⁸ Srov. *Skauting*, s. 236-7.

⁸⁹ ČÁKA, J. *Junácká symbolika*, s. 30.

Symbyly jsou ukazateli duchovní skutečnosti, tedy skutečnosti přesahující naše smysly. Je to jakýsi srozumitelný obraz, podobenství. Ve skautské praxi se využívá třech skupin symbolů: *státní* (vlajka, atd.), *indiánské* (totemy, které indiáni používali jako rodinné erby, atd.) a v neposlední řadě *skautské*. Skautské symboly vycházejí z tradice hnutí. Do této skupiny patří například oddílová vlajka, znak a logo Junáka a světových skautských organizací, lesních a jiných kurzů.⁹⁰

Ve své činnosti používá skauting, zejména k motivaci, tzv. *symbolický rámeček*. Dává prostým věcem magický a dobrodružný nádech. Dítě se tak najednou může objevit ve středověku, vesmíru, lunaparku nebo se stát pohádkovou postavou, zvířetem či stavitelem pyramidy.⁹¹

4.1.7 Nové a netradiční metody

S rozvojem vyspělosti společnosti se objevují nové a netradiční metody. Patří mezi ně využití **moderní techniky**: GPS (Global Positioning System) navigace, fotoaparátu a počítače (tvorba webových stránek, výukové programy, atd.), **netradiční sporty** (slačování, rafting, laktos, atd.), **ekologické projekty** (brigády v lesích, čištění potoků, třídění odpadků, šetření vodou a energií, ochrana přírody, atd.) a nové formy **služby společnosti** (péče o lidi se zdravotním postižením, návštěva dětských domovů a domovů pro seniory, charitativní činnost, adopce na dálku, veřejné sbírky a akce na podporu znevýhodněných lidí, humanitární pomoc, atd.).⁹²

4.2 Metoda Pionýra

Pionýr využívá při realizaci svých cílů rozmanité metody. Jsou jimi: oddílová a skupinová činnost s rozmanitou zájmovou činností, jednotlicí prvky a symboly, stupně zdatnosti a veřejně prospěšná činnost.

⁹⁰ Srov. KOLÁŘ, O. Metodika In *Skripta k vůdcovským zkouškám. Vůdcovský lesní kurz Stříbrná řeka* [online].

⁹¹ HOŘAVOVÁ, K., KLÁPŠTĚ, P. *Symbolický rámeček podle 3.B.*, s. 5-6.

⁹² Srov. *Pedagogika*, s. 19-20.

4.2.1 Oddílová a skupinová činnost

Pionýrský oddíl může založit prakticky každý nadšenec nebo skupinka lidí. Sami si také vyberou zaměření a náplň činnosti, která se může pohybovat mezi dvěma extrémy - „od všeho trochu“ čili příliš všeobecná činnost anebo úzká vyhraněnost. Typickým příkladem zaměření oddílu je orientace na výlety do přírody a poznávání krajiny nebo netradiční sporty. Oddíl mívá svůj název, pokřik a také svou klubovnu, kde se členové scházejí. Některé oddíly mají i slib, jako například 63. pionýrská skupina Sosna Praha:

„Skládám před svými kamarády a přáteli v záři dnešního slavnostního ohně svůj pionýrský slib, kterým se budu nadále řídit.

Slibuji:

- Ve jménu jasných hvězd, že se budu snažit být čestný a spravedlivý.
- Ve jménu vůně hořícího dřeva, že budu chránit přírodu a život v ní.
- Ve jménu dvou kamenných kruhů, že se nebudu nad nikoho vyvyšovat a budu chránit slabší a pomáhat tam, kde bude mé pomoci třeba.
- Ve jménu plamenů ohně, že nabízené přátelství budu přátelstvím oplácet.
- Ve jménu budoucího dne, že budu přemýšlet o názorech druhých a budu se učit novým znalostem a dovednostem, abych je mohl předat svým přátelům.
- Ve jménu pionýrského šátku, který mi bude slavnostně předán, že budu chránit čest svého oddílu, své pionýrské skupiny a organizace Pionýr a v jejich prospěch budu pracovat.
- Neslibuji víc, než co očekávám od svých přátel, neočekávám víc, než co mohu sám nabídnout.

Tak slibuji.“⁹³

Je dobré, aby každý člen oddílu měl „svou“ funkci, například pokladník, kronikář, zapisovatel bodů nebo strážce zkoušek. Svěřená funkce v mladém člověku vyvolává pocit důležitosti a odpovědnosti.

⁹³ Výroční zpráva Pionýr v roce 1998 In *Pionýr* [online].

S činností oddílu je spjat také nábor nováčků. Nejúčinnějším se zdá být osobní oslovení potencionálních členů zejména začátkem září, kdy se děti po prázdninách vracejí do školy. Takovým prostředkem náboru a vhodnou motivací je vtáhnutí dětí do děje, například pomocí hry, kterou si zahrají přímo ve třídě během „zvací“ návštěvy.⁹⁴

Činnost oddílů zajišťuje pionýrská skupina. Tyto skupiny se mohou orientovat i na neorganizovanou mládež.⁹⁵

4.2.2 Jednotící prvky

Základním a zároveň závazným prvkem, který spojuje všechny členy organizace, je název *Pionýr*, který vyjadřuje touhu po poznání a ideu hledání. Dalším jednotícím prvkem je používání společného *loga, znaku a oděvu*. Logu dominuje vlaštovka, která vyjadřuje touhu vzlétnout výš a dál, na pozadí trikolory (*Obr.4*). Znak pionýrů v podstatě odpovídá původnímu znaku Pionýrské organizace Socialistického svazu mládeže. Obsahuje tři symboly: knihu – symbol touhy po poznání, vlajku – symbol vlasti, a oheň – symbol čistoty, pokroku, solidarity a soudržnosti (*Obr.5*). Pionýrský oděv je jednoduchý, většinou košile nebo tričko s nápisem Pionýr. Typickou součástí stejnokroje je pionýrský šátek, který už nemusí být rudý, jako za dob minulých, a jehož barvu si nyní mohou jednotlivé kolektivy volit samy. Pionýři mají také svého maskota – psa, přítele člověka.⁹⁶



Obr.4 Logo Pionýra



Obr.5 Znak Pionýra

⁹⁴ Srov. BĚLOHLÁVEK, V. et al. *Pionýr – Rukověť pro začínajícího vedoucího oddílu*, s. 7-11.

⁹⁵ Srov. BĚLOHLÁVEK, V. et al. *Pionýrské minimum*, s. 11.

⁹⁶ Srov. Statut a program Pionýra, s. 2 In *Pionýr* [online].

4.2.3 Postupné podnětné programy

Jednotlivé pionýrské oddíly jsou zaměřeny na různou činnost. Podle svého zaměření se pak mohou inspirovat některou ze stezek, například *Pionýrskou stezkou*, která je zaměřena na všestranný rozvoj znalostí a dovedností. Další stezky jsou například *Robinsonův ostrov* - stezka pro turistické oddíly, *Modrá planeta* - určena pro oddíly zaměřené na ochranu přírody a ekologii, *Olympijské kruhy* - určené zejména sportovně zaměřeným oddílům, *Apollónovy hry* - pro oddíly zabývající se kulturou a uměním, a další. Splnění stezky je krokem k získání odznaku odbornosti, například Hasič, Organizátor her, Kuchtík, Botanik, Atlet či Fotograf.⁹⁷

Dalším významným programem je výchovný projekt proti rasismu a xenofobii - *Oáza*. Jeho smyslem je učit děti toleranci a přijetí každého člověka i s jeho případným handicapem či bariérou.⁹⁸

Také pro jiskry, tedy nejmladší členy Pionýra, existuje program *Zvírátko*. Děti mohou, na základě plnění různých úkolů, dosáhnout „odbornosti“ *Moudrá sova* (kulturní, geografické a historické znalosti), *Chytrý pejsek* (turistické a tábornické dovednosti), *Obratná kočička* (fyzická zdatnost), *Slavík umělec* (umělecká činnost), *Pilná včelka* (znalost rostlin) a *Delfín Dominik* (znalost živočichů).

Součástí pionýrské metody je i program **participace**, tedy zapojení dětí do přípravy, organizace a hodnocení oddílové činnosti. Vedoucí a instruktoři dávají dětem šanci podílet se na životě oddílu, ve kterém nechybí prostor pro jejich nápady a aktivitu.⁹⁹

Vůči metodám používaným v době socialismu došlo k velkému posunu. Například zmíněná participace byla neuskutečnitelná, neboť jedinec musel být zcela a vždy podřízen vůli kolektivu. Také stezky mají dnes formu nepolitickou (hlavním úkolem není ovlivňování dětí pomocí nezáživného memorování života a zásluh vrcholných politických představitelů nebo návštěvy patronátních podniků

⁹⁷ Srov. Spektrum činnosti Pionýra In *Pionýr* [online].

⁹⁸ Srov. VEJRAŽKOVÁ, J., TOMČALA, J. *Oáza – metodická příručka*, s. 3.

⁹⁹ Srov. Výroční zpráva Pionýr v roce 2005 In *Pionýr* [online].

a JZD), ale dobrodružnou formou se snaží zaujmout mladého člověka a probudit v něm nadšení pro poznání a získávání nových schopností a dovedností.¹⁰⁰

I členství v Pionýru je dnes dobrovolné. V dobách minulých muselo být členem této organizace téměř každé dítě. Pokud rodiče s členstvím nesouhlasili, hrozila jim perzekuce, šikana ze strany zaměstnavatele i angažované veřejnosti. Takové dítě bylo doslova vyloučeno z kolektivu.

4.3 Srovnání metod obou organizací

Vzhledem k tomu, že Pionýr byl ve svých počátcích inspirován skautingem, současné metody obou organizací jsou si v mnohém podobné. Zásadní odlišností je metoda družinového systému ve skautingu. Slib, který je ve skautingu zásadním výchovným prostředkem a spojuje všechny skauty na světě, si pionýrské oddíly mohou (ale nemusí) definovat libovolně nebo slib vůbec nemají. Volnost mají také při volbě programů a zaměření oddílů.

Skautským slibem se člověk zavazuje k plnění principů na celý život, pionýr je „vázá“ slibem po dobu, po kterou je členem tohoto občanského sdružení.

Jak už jsem výše uvedla, zásadní odlišnost je možné spatřovat v družinovém systému. Jako skauti, tak i pionýři mají oddíl a vedoucího oddílu. Potud je „hierarchie“ podobná. Skauting však dále – na rozdíl od Pionýra - pracuje s družinami, které mají menší počet dětí a věnuje se jim vrstevník nebo jen o něco málo starší rádce - kamarád. Díky malým družinám má možnost rádce lépe a hlavně individuálně působit na dítě a rozvoj jeho osobnosti. Družiny mohou dále mezi sebou soutěžit a vzájemně se motivovat. U Pionýra tento prvek schází a činnost je více podobná vztahu „učitel a žák“.

¹⁰⁰ Srov. *Výchovný systém Pionýrské organizace SSM pro jiskry a pionýry*, s. 13.

Závěr

Jak se může na první pohled zdát, současný Junák a Pionýr mají hodně společného a nezasvěcenému člověku mohou připadat naprosto totožné. Junák i Pionýr přicházejí s nabídkou využití volného času dětí a mládeže, ale každý jiným způsobem.

Situace dnešních dětí je zcela odlišná od situace předchozích generací. Výchova se opoždí za vývojem, došlo k rozpadu tradičních rodinných hodnot. Rodiče tráví s dětmi stále méně času. Vytrácí se tím formování mladého člověka v rodinném prostředí. Mění se styl života směrem ke konzumu. Pojetí výchovy je čím dál více liberální (volnost bez omezení a povinností). Výborným prostředkem změny životního stylu a potlačení negativních návyků je členství dětí a mládeže v takových organizacích, jako je Junák nebo Pionýr.

Junák se snaží vychovávat mladého člověka komplexně, zaměřuje se i na morální a duchovní rozměr osobnosti. Skaut přijímá principy hnutí za své a žije jimi i mimo klubovnu. Je skautem celým svým životem a na celý život.

Pionýr svým pojetím připomíná činnost domů dětí a mládeže. Nabízí dětem způsob, jak efektivně a smysluplně vyplnit volný čas.

Cílem mé práce bylo seznámit čtenáře s činností Junáka a Pionýra a provést jednoduché srovnání posláních, principů a metod obou organizací. Při tomto srovnávání se projevil významný rozdíl, a to v tradici a ideovém pozadí obou občanských sdružení. Myslím, že se cíl práce podařilo naplnit. Věřím, že se moje práce může stát impulsem pro další studium této problematiky, neboť jsem při sběru podkladů nenarazila na žádnou literaturu, která by se tématem popisu a srovnání současného Junáka a Pionýra zabývala.

Seznam použitých zdrojů

Monografie

BĚLOHLÁVEK, M. et al. *Pionýrské minimum*. Studijní text k přípravě na kvalifikaci. Praha: Pionýr, 2003.

BĚLOHLÁVEK, M. et al. *Rukověť pro začínajícího vedoucího oddílu*. Praha: Pionýr, 2004.

BĚLOHLÁVEK, M., ČERNÁ, I. *Pionýr, občanské sdružení – Základní otázky a odpovědi*. Pracovní text. Praha, 2000.

BŘICHÁČEK, V. *Skautský oddíl I. Edice Skautské prameny*. Liberec: Skauting, 1992. ISBN: 80-85421-04-6.

ČÁKA, J. *Junácká symbolika*. Praha: Merkur, 1990. ISBN: 80-7032-876-2.

HANSEN, W. *Vlk, jenž nikdy nespí*. Praha: Scoutarch, 1994. ISBN 80-901049-1-6.

HARTL, P., HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-303-X.

HOFBAUER, B. *Kniha vedoucího pionýrů*. Praha: Mladá fronta, 1952.

HOŘAVOVÁ, K., KLÁPŠTĚ, P. *Symbolický rámeček podle 3.B*. Praha: TDC, 2006. ISSN 1210-9827.

HŘEBEJKOVÁ, J. et al. *Pohádky a povídky pro malé čtenáře*. Praha: SPN, 1964.

NAGY, L. *250 miliónů skautů*. Praha: TDC 1999. ISBN 80-86109-23-2.

NOSEK, V. *Cestou k pramenům*. 2. doplněné vydání. Praha: TDC.
ISBN 80-86825-14-0.

PRŮCHA, WALTEROVÁ, MAREŠ. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 1995.
ISBN 80-7178-029-4.

REJMAN, L. *Slovník cizích slov*. Praha: SPN, 1971.

STAŇKOVÁ, V., PILČÍKOVÁ, V. *Kapitoly z pedagogiky pro pionýrské pracovníky*. Praha: Mladá fronta, 1984.

SVATOŠ, Z. *Pionýrská encyklopedie I*. Praha: Mladá fronta, 1978.

SVOJSÍK, A. B. *Základy junáctví*. 3. nezměněné vydání podle 1. vydání v roce 1912. Praha: Merkur, 1991. ISBN: 80-7032-001-X.

VEJRAŽKOVÁ, J., TOMČALA, J. *Oáza - metodická příručka*. Praha: Pionýr, 2003.

Anglicko-český a česko-anglický slovník. Olomouc: FIN, 1995.
ISBN 80-85572-43-5.

Pedagogika. Edice vůdcovská zkouška. Praha: TDC, 2003. ISBN: 80-86109-36-4.

Myšlenkové základy skautingu. Edice vůdcovská zkouška. Praha: TDC, 2001.
ISBN 80-86109-73-9.

Skautský oddíl II., program I. Liberec: Skauting, 1993. ISBN 80-85421-05-4.

Skauting. Edice skautské prameny. Liberec: Skauting, 1995.

ISBN: 80-85421-16-X.

Výchovný systém Pionýrské organizace SSM pro jiskry a pionýry. Praha: Mladá fronta, 1986.

Elektronické zdroje

JIROUŠEK, Z., JIROUŠKOVÁ, M. Myšlenkové základy skautingu. In *Skripta k vůdcovským zkouškám. Vůdcovský lesní kurz Stříbrná řeka* [online]. Praha, 1999 [cit. 2009-03-13]. Dostupný z WWW: <<http://sursum.webpark.cz/>>.

KOLÁŘ, O. Metodika In *Skripta k vůdcovským zkouškám. Vůdcovský lesní kurz Stříbrná řeka* [online]. Praha, 1999 [cit. 2009-03-13]. Dostupný z WWW: <<http://sursum.webpark.cz/>>.

VLČEK, T. Pionýrská organizace In *Totalita.cz* [online]. © 1999 – 2009 [cit. 2009-03-13]. Dostupný z WWW: <<http://www.totalita.cz/vysvetlivky/po.php>>.

Junáctví neboli český skauting In *Skaut.org* [online]. Datum poslední aktualizace: 1.1.2003. [cit. 2009-03-12]. Dostupný z WWW: <www.skaut.org/skauting.cr.php>.

Junák – česká skautská organizace In *Skautský svět* [online]. [cit. 2009-03-20]. Dostupný z WWW: <<http://verejnost.skaut.cz/skauting/cesky/>>.

Programové teze Pionýrské organizace. Jednání mimořádného pléna ÚR PO ve dnech 4. – 7. dubna 1968 In *Pionýr* [online]. [cit. 2009-03-14].

Dostupný z WWW:

<<http://www.pionyr.cz/index.php?page=inc&inc=historie/1968/68programoveteze.html>>.

Referát Oldřicha Kryštofka In *Pionýr* [online]. [cit. 2009-03-14].

Dostupný z WWW:

<http://www.pionyr.cz/index.php?page=inc&inc=lide/predchudci_krystofek.html>.

Seminář o tvoření kolektivu v dětské organizaci 15. – 18. listopadu 1966 In *Pionýr* [online]. [cit. 2009-03-14]. Dostupný z WWW:

<<http://www.pionyr.cz/index.php?page=inc&inc=historie/1966/66seminar.html>>.

Spektrum činnosti Pionýra In *Pionýr* [online]. [cit. 2009-04-04].

Dostupný z WWW: <<http://www.pionyr.cz/index.php?page=rda>>.

Stanovy Junáka In *Skautský svět* [online]. Vsetín, 2001 [cit. 2009-03-17].

Dostupný z WWW: <<http://verejnost.skaut.cz/skauting/dokumenty-a-odkazy/>>.

Statut a program Pionýra In *Pionýr* [online]. Praha, 2007 [cit. 2009-03-21].

Dostupný z WWW:

<http://www.pionyr.cz/index.php?page=inc&inc=html/pionyr_statut.html>.

Stezka pro skautský věk In *Skautská křižovatka* [online]. [cit. 2009-03-23].

Dostupný z WWW:

<<http://krizovatka.skaut.cz/novy-skautsky-program-3/stezka-pro-skautsky-vek/>>.

Světová organizace skautského hnutí – WOSM In *Zahraniční odbor Junáka* [online]. © 2005 [cit. 2009-04-06]. Dostupný z WWW:

<<http://www.skaut.cz/international/index.php?id=83>>.

Věstník Ministerstva školství, věd a umění. Ročník IV. V Praze 15. května 1949 In *Pionýr* [online]. [cit. 2009-03-22]. Dostupný z WWW:

<<http://www.pionyr.cz/index.php?page=inc&inc=historie/1949/49vestnik.html>>.

Výroční zpráva Pionýr v roce 1998 In *Pionýr* [online]. Praha, 1998
[cit. 2009-03-24]. Dostupný z WWW:
<<http://www.pionyr.cz/index.php?page=vz>>.

Výroční zpráva Pionýr v roce 2005 In *Pionýr* [online]. Praha, 2005
[cit. 2009-04-04]. Dostupný z WWW:
<<http://www.pionyr.cz/index.php?page=vz>>.

Výroční zpráva Pionýr v roce 2007 In *Pionýr* [online]. Praha, 2007
[cit. 2009-03-20]. Dostupný z WWW:
<<http://www.pionyr.cz/index.php?page=vz>>.

Z jednání České rady Pionýra 31. srpna 1968 In *Pionýr* [online].
[cit. 2009-03-15]. Dostupný z WWW:
<<http://www.pionyr.cz/index.php?page=inc&inc=historie/1968/68informato14.html>>.

Zajímají vás skautské odborky? Buďte při jejich tvorbě In *Skautská křižovatka*
[online]. [cit. 2009-03-23]. Dostupný z WWW:
<<http://krizovatka.skaut.cz/zpravodajstvi/3563-zajimaji-vas-skautske-odborky-budte-pri-jejich-tvorbe/>>.

Seznam příloh

Příloha I – Panenka

PŘÍLOHA I

Následující příběh je důkazem pronikání komunistické ideologie a sovětského vlivu do dětské literatury.

Panenka

Jednou přiběhla Věra ze školy domů. Už ve dveřích volala: „Maminko! Podívej se, co mám!“.

Na šatech jí zářila věžička s červenou hvězdou.

„To mám na památku. Hádej, kdo mi to dal. Byli u nás hosté až ze Sovětského svazu. Jeden z nich napsal slabikář pro sovětské děti.“

Řekla jsem mu: „Vítám vás do naší třídy.“ Usmál se a dal mi tuhle věžičku.“

Věra všem v domě věžičku ukazovala. Každému o dárku vyprávěla. Nejdéle o tom povídala večer své panence.

Ráno čekala před školou. V rukou měla svou panenku. Konečně se dočkala. Milý host už jde! Věra naposled panenku pohládila a podala mu ji.

„Vezměte si ji na památku.“

„Ty mi dáváš svou panenku? Máš ji ráda?“

„Mám, ale vás také. Jste přece ze Sovětského svazu.“¹⁰¹

¹⁰¹ HŘEBEJKOVÁ, J. et al. *Pohádky a povídky pro malé čtenáře*, s. 37.

ABSTRAKT

ŠABLATUROVÁ, P. *Dvě výchovné koncepce pro děti a mládež. Organizace Junák a Pionýr v současnosti.* České Budějovice 2009. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra pedagogiky. Vedoucí práce doc. Michal Kaplánek, Th.D.

Klíčová slova: Junák, Pionýr, skauting, poslání, principy, metody, občanské sdružení, volný čas.

Práce se zabývá popisem a srovnáním dvou největších občanských sdružení v České republice, která nabízejí smysluplné využití volného času dětí a mládeže. Těmito sdruženími jsou Junák a Pionýr.

Srovnání je provedeno u poslání, principů a metod. Nedílnou součástí práce je krátký pohled do historie Junáka i Pionýra.

V dnešní době si mnoho lidí skauty a pionýry plete. Navenek to totiž vypadá, že se obsahově jejich činnost neliší. Je to dáno také tím, že v době, kdy byla naše země v područí komunistické ideologie, byl masovou dětskou organizací Pionýr, naproti tomu skautská organizace byla zakázána.

Tato práce nabízí možnost poznat obě organizace hlouběji. Vytváří prostor pro vytvoření si vlastního úsudku o Junáku i Pionýru.

ABSTRACT

Two Educational Conceptions for Children and Youth. Organizations Scout and Pioneer (in Present).

Key words: „Junák“, „Pionýr“, scouting, function, principles, methods, civil association, free time.

The work concerns with the description and the comparison of the two biggest civil associations in the Czech Republic which offer a meaningful free time use of children and youth. These associations are „Junák“ and „Pionýr“.

The comparison is accomplished by function, principles and methods. An inseparable component of the work is a short view into the history of „Junák“ and „Pionýr“.

In these days, a lot of people are mistaking scouts and pioneers. At the first sight it seems that their activity doesn't differ contently. It's partly because of in that time when our country was under control of the communist ideology the mass children organization was „Pionýr“, on the contrary the scout organization was forbidden.

This work gives us an opportunity to learn both organizations in a deeper way. It makes space for the creation of an own opinion about „Junák“ and „Pionýr“.